

Vpliv družine na vseživljenjsko učenje starostnikov v domovih za starejše

Bojan Macuh*

GEA COLLEGE Ljubljana, Dunajska cesta 156, 1000 Ljubljana
bmacuh@guest.arnes.si

Jurka Lepičnik Vodopivec*

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva 5, 6000 Koper
jurka.lepicnik@pef.upr.s

Povzetek

Raziskovalno vprašanje: Kako družina vpliva na vseživljenjsko učenje starostnikov v domovih za starejše?

Namen: Prihodnost družine in družinskih odnosov, v katerih del je tudi starostnik, se kaže v zmanjševanju vpliva krvnega sorodstva in večanju vpliva izbire prijateljstva. Namen in cilj prispevka je potrditi usmeritev družine v človekovi potrebi po ljubezni, dejavnosti, skrbi, prijateljstvu, podpori in varnosti v prihajajočih spremembah v posameznikovem in družinskem življenju starostnika, predvsem pa v okviru vseživljenjskega učenja.

Metode dela: Uporabili smo deskriptivno analizo in kavzalno-neeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja. V raziskavo smo vključili starostnike vseh domov starejših v Pomurju, ki so starejši nad 65 let. Raziskovalni vzorec je zajel 390 bivačih starostnikov, pri čemer je bila populacija 906 starostnikov.

Rezultati: Ugotavljamo, da je ena od nalog vodstev domov za starejše aktiviranje družine (svojcev) pri vključevanju v vseživljenjsko učenje starostnikov v domovih za starejše. Staranje naj bo skupen družinski projekt, za kar je potrebno več uporabnega znanja o družini in pogosto tudi strokovno pomoč socialnega dela.

Organizacija: Izvedena raziskava bo pripomogla domovom za starejše, da bodo še bolj aktivno vključevali družino (svojce) v aktivnosti vseživljenjskega učenja v institucionalni oskrbi.

Družba: Prispevek in raziskava bosta pripomogla k izboljšanju življenjskih pogojev starostnikov v družbi nasploh, v domovih za starejše kakor tudi v drugih oblikah izven institucionalne oskrbe na področju vseživljenjskega učenja.

Originalnost: Raziskava je prva tovrstna na področju ugotavljanja pomena vseživljenjskega učenja starostnikov v domovih za starejše.

Omejitve/nadaljnje raziskovanje: Pri raziskavi smo se omejili zgolj na domove za starejše v Pomurju. V nadaljnjem raziskovanju bi jo lahko razširili na celotno populacijo starostnikov v Sloveniji in jo primerjali s pomenom vseživljenjskega učenja za starejše v drugih državah Evropske unije.

Ključne besede: starost, staranje, družina, dom za starejše, vseživljenjsko učenje.

1 Uvod

O sobivanju in medsebojni pomoči otrok in staršev pa se pojavlja kar nekaj dilem in razlag. Staranje je na namreč na eni strani individualni pojav, kjer gre za proces

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 3. april 2019; revidirano: 8. april 2019; sprejeto: 15. april 2019. /

Received: 3. April 2019; revised: 8. April 2019; accepted: 15. April 2019.

telesnega, razumnega in duševnega spreminjanja ostarelega starša, na drugi strani pa družben pojav, pa to doživlja tudi družina, v kateri živi. Pri tem zaznavamo k ostarelim staršem usmerjen odnos družine in transgenerativnost družinskih odnosov, ker preskoki generacij postajajo številnejši, skupne vezi pa izhajajo iz preživetve (skupne) preteklosti. Njihovo življenje je oblikovano z zgodovino, kulturo in socialnimi konstrukti. Kaj pri tem izstopa bolj, ni moč v celoti trditi, a zagotovo so, kot navaja Hojnik-Zupanc (2013, str. 49–58), svojci prvi pomočniki starostniku v stiski. Otroci se čutijo moralno odgovorne, da pomagajo svojim ostarelim staršem, ko so le-ti v stiski. To velja, če živijo skupaj, v razširjeni družini, pa tudi, če živijo ločeno (starši in otroci živijo dislocirano). Nenazadnje, odgovorni so tudi pred zakonom (<http://www.uradnilist.si/>), da »staršem priskrbijo ustrezno pomoč, če je sami ne morejo zagotoviti. Vzorec družinske povezanosti je odvisen od življenjskega sloga, nastalega v prejšnjih letih življenja. Najpomembnejša je čustvena opora, ki jo starostniki v tretjem in četrtem življenjskem obdobju velikokrat potrebujejo. V kolikor je osebni stik nemogoč ali moten, je lahko v oporo že telefonski pogovor, saj tako ostareli starši čutijo, da njihovi otroci bdijo nad njimi in se zato lahko počutijo bolj varne.

Starejšim praviloma predstavlja odhod od doma problem, saj niso več pripravljeni na spremembe. Odhod v dom je lahko vzrok za globoko tesnobo in vznemirjenost. Dejstvo je, da se mora starostnik bolj prilagoditi instituciji, kot se le-ta njemu. Težave se običajno pojavijo že pred sprejemom v "novi dom". Sprejem v zavod se zdi rešitev, a se ob tem družina pogosto čuti krivo, star človek pa zapuščenega. Lahko jih vodi v socialno osamitev, duševno pobitost, duhovno praznino in brezsmiselnost. S tem je povezano tudi telesno obolevanje (Ramovš, 2014, str. 46–50).

Med starostniki je največ takih, ki bi želeli čim dlje ostati v domačem okolju, ugotavlja Cvahte (2011, str. 20). Občasno potrebujejo nasvete in pomoč, saj se včasih ne znajdejo, nimajo zadostnih informacij, so negotovi, morda tudi prestrašeni. Za čim bolj prijazno starostno obdobje večine bi torej morali:

- »zagotoviti podporo družini s starostnikom (možnost daljšega dopusta za nego, bolj prilagodljiv delovni čas, občasno dnevno varstvo starejšega in začasni sprejem v institucionalno varstvo, npr. ob bolezni v družini, v času dopustov) in jim omogočiti poučitev o starosti in staranju (npr. prepoznavanje prvih znakov demence);
- zagotavljati preventivne programe in spodbujati različne storitve (ohranjanje kakovosti življenja in vključenost v družbeno okolje, preprečevanje družbene izoliranosti starejših, širitev mrež med generacijami);
- zagotavljati kakovostno in dostopno zdravstveno oskrbo starostnikov, predvsem v okviru javne zdravstvene mreže;
- povečevati možnosti za samostojno življenje starostnikov v domačem okolju, jih naučiti, da znajo poskrbeti za spremenjene zdravstvene okoliščine;

- razvijati patronažno varstvo, ki ima pomembno mesto v vodenju in usklajevanju integrirane dolgotrajne oskrbe ter zagotavljati večjo dostopnost do njihovih storitev;
- upoštevati naraščanje števila samskih gospodinjstev in s tem revščine, samomorilnosti, alkoholizma itd.
- skrbeti za kakovostno staranje ljudi s posebnimi potrebami (prizadeti in njihovi svojci, invalidi, ljudje pod pragom revščine idr.) in tistih, ki šele v starosti postanejo invalidi.« (Cvahte, 2011, str. 20)

Strinjamo se, da naj bi imeli starostniki in njihovi svojci redne stike ter naj bi otroci spremljali življenje svojih staršev in jim pri tem pomagali, čeprav smo iz razgovorov s starostniki zaznali pri enih nezadovoljstvo in razočaranje, saj marsikateri od njih v dom za starejše niso odšli prostovoljno, saj razumejo vsakodnevne obveznosti, ki jih imajo njihovi otroci. Kar nekaj pa je bilo tudi takšnih, ki so bili razočarani, ker so morali v dom za starejše, čeprav bi lahko bili doma. In to predvsem tisti, ki se še ne srečujejo z zdravstvenimi težavami in so še tako ali drugače družbeno aktivni. Družina in svojci so zagotovo ključnega pomena za kakovostno staranje starostnikov z vidika izpolnjevanja psihosocialnih, ekonomskih in zdravstvenih vidikov, pri katerih imamo v mislih pomoč ob bolezni. Prav tako v marsikaterem življenju starostnika njegovi najbližji veliko pripomorejo tudi pri zapolnjevanju prostočasnih aktivnosti starostnika, kakor tudi neposrednega vključevanja v vseživljenjsko učenje (Macuh, 2017, str. 127).

2 Teoretična izhodišča

Prihodnost družine in družinskih odnosov, v katerih del je tudi starostnik, se kaže v zmanjševanju vpliva krvnega sorodstva in večanju vpliva izbire prijateljstva. Takšna usmeritev družine je v človekovi potrebi po ljubezni, dejavnosti, skrbi, prijateljstvu, podpori in varnosti v prihajajočih spremembah v posameznikovem in družinskem življenju. Zahteve postmoderne družbe vplivajo tudi na drugačen način in tempo življenja vseh treh generacij. Vedno manj ljudi je pripravljenih oziroma zmožnih negovati obolele (ostarele) starše, ki potrebujejo vsakodnevno oskrbo, saj jim družbeni trendi v postmodernejši družbi ob odgovornih in vedno dalj časa trajajočih službah onemogočajo celodnevno skrb zanje. Profesionalne obveznosti otrok ne dopuščajo potrebno stalno prisotnost doma, kar ima za posledico in s tem nemožnost poskrbeti tudi za dementnega, nepomičnega ali drugače obolelega ostarelega družinskega člana. Navedeno je poglobila še transformacija instituta sorodstva, ki je manj številno in v dolžnostih do svojih članov (že) skoraj zanemarljivo. In ne samo to: institut sorodstva se je spremenil, ker sorodstvo ni več odvisno le od dedovanja in sklenitve zakonske zveze. Izpostavljamo pa, da vsi otroci ne ravnaajo tako, saj niso brezbrizni, malomarni in v luči ljubezni do svojih ostarelih staršev želijo zanje optimalno poskrbeti, kar pa od njih terja nemalo (fizičnega, emocionalnega) napora.

Mali (2008, str. 223–231) ugotavlja, da se stiki ob premestitvi starostnika v dom z njegovo družino načeloma okrnijo in ohladijo. Svojci se največkrat umaknejo v ozadje zaradi občutkov tesnobe in žalosti, kar močno vpliva na počutje starostnika. Razumljivo je, da osebje ne more biti vedno dovolj čustveno angažirano za potrebe starostnikov, vendar bi se konkreten premik lahko zgodil ob večji participaciji svojcev in prijateljev. Starostniki v domovih različno doživljajo življenje znotraj in zunaj same ustanove. Ločenost od zunanjega sveta je najbolj vidna v fizičnih pregradah, ki jih postavi dom za določitev meja institucije. Dom bi naj za stare ljudi predstavljal družbeno institucijo, kjer administrativne strukture določajo vloge in norme vedenja in delovanja akterjev. Ker temu vedno ni tako, različni avtorji domove celo primerjajo z Goffmanovim razumevanjem totalne institucije. Domovi v tem segmentu implicirajo popolno oskrbo, kolektivno aktivnost, družbeno segregacijo, a tudi zaprtost in izolacijo (Hojnik- Zupanc, 1999, str. 169–171). Prav navedenega pa se starejši bojijo in do zadnjega zavračajo preselitev v dom.

Družina in svojci so zagotovo ključnega pomena za kakovostno staranje starostnikov z vidika izpolnjevanja psihosocialnih, ekonomskih in zdravstvenih vidikov, pri katerih imamo v mislih pomoč ob bolezni. Prav tako v marsikaterem življenju starostnika njegovi najbližji veliko pripomorejo tudi pri zapolnjevanju prostočasnih aktivnosti starostnika, kakor tudi neposrednega vključevanja v vseživljenjsko učenje.

V Sloveniji se, tako kot v drugih razvitih družbah, prebivalstvo vse bolj stara, zato je upravičeno vprašanje, kako pripraviti starostnike na kakovostno in aktivno življenje v tretjem in četrtem življenjskem obdobju in kako izboljšati njihov življenjski slog v teh letih, doma ali v domu za starejše. Vseživljenjsko učenje (naključno, priložnostno, npr. doma ali organizirano – v domovih za starejše) je tisto, ki starostnikom lahko pomaga, da se osredotočajo na kakovost svojega življenja in usmerijo svoje potrebe v aktivnosti, ki jih delajo zadovoljne in srečne.

Osrednji problem raziskave je tako učinek vseživljenjskega učenja na slog življenja starostnikov, in sicer v domovih za starejše v Pomurju. V okviru tega nas je zanimalo, kako na vključevanje v vseživljenjsko učenje vplivajo njihovi družinski člani.

Za potrebe raziskave smo si zastavili izhodiščno raziskovalno hipotezo:

H1: Družina pomembno vpliva na življenjski slog starostnikov pri njihovem vključevanju v vseživljenjsko učenje.

3 Metoda

Veljavnost instrumenta smo preverjali z uporabo faktorске analize. Za sklop trditev o vplivu družine na vključevanje anketiranih starostnikov vseživljenjsko učenje v domu za starejše 1. dobljeni faktor pojasnjuje 59,5 % variance, kar je več od predpostavljene spodnje meje 20 %.

Podatke za potrebe raziskave smo zbirali s pomočjo anketnega vprašalnika. Z 13. vprašanjem smo želeli dobiti odgovore, v kolikšni meri in kako vpliva družina starostnikov na njihovo vključevanje v vseživljenjsko učenje. Predhodno smo pripravili preliminarni anketni vprašalnik za starostnike in ga preizkusili na pilotskem vzorcu.

Zbrane podatke smo analizirali z uporabo programa Excel in statističnega programa SPSS.

V raziskavo smo vključili starostnike vseh domov starejših v Pomurju, ki so starejši nad 65 let. Raziskovalni vzorec je zajel 389 bivajočih starostnikov, pri čemer je bila populacija 906 starostnikov.

Tabela 1. Število (f) in strukturni odstotek (f %) anketirancev po spolu

Spol	f	f %
Moški	173	44,5
Ženski	216	55,5
Skupaj	389	100,0

V raziskavi je sodelovalo več žensk kot moških, in sicer je bilo od 390 anketirancev 214 starostnikov ženskega spola (55,5 %) in 176 starostnikov moškega spola (44,5 %).

Tabela 2. Število (f) in strukturni odstotek (f %) anketirancev glede na starost

Starost	f	f %
65 do 75 let	147	37,8
76 do 85 let	136	35,0
Več kot 85 let	106	27,2
Skupaj	389	100,0

Največ anketiranih (žensk in moških) starostnikov je bilo v starostni skupini od 65 do 75 let, in sicer 147 ali 37,8 %. 137 ali 35 % anketiranih starostnikov je bilo v starostni skupini od 76 do 85 let in 106 ali 27,2 % anketiranih starostnikov je bilo starih več kot 85 let.

Tabela 3. Število (f) in strukturni odstotek (f %) anketirancev glede na leta bivanja v domu za starejše

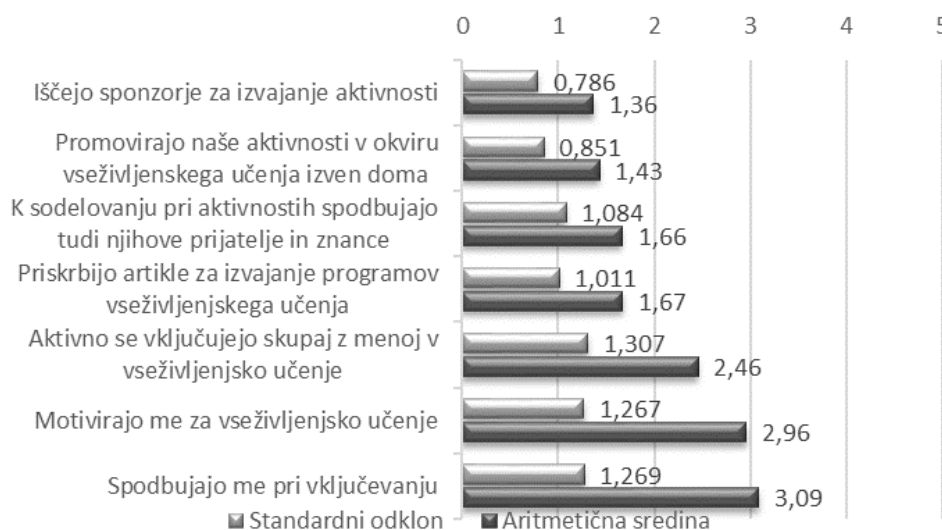
Leta bivanja v domu za starejše	f	f %
0 do 5 let	268	68,9
6 do 10 let	100	25,7
Več kot 10 let	21	5,4
Skupaj	389	100,0

Kar 269 ali 68,9 % anketiranih starostnikov je odgovorilo, da bivajo v domu za starejše občane med 0 do 5 let. 100 ali 25,7 % jih biva v domu za starejše od 6 do 10 let in le 21 ali 5,4 % jih živi v domu za starejše že več kot 10 let.

Iz odgovorov je razvidno, da je med anketiranimi starostniki v domovih za starejše, kjer smo izvajali anketiranje, največ (68,9 %) takih, ki v njih bivajo krajši čas (od 0–5 let).

4 Rezultati

Družina oziroma svojci tudi ob prehodu iz primarnega v sekundarno okolje ostajajo zelo pomemben dejavnik v življenju starostnikov. Zanimalo nas je, kako družina vpliva na odločitve starostnikov pri vključevanju v vseživljenjsko učenje, v nadaljevanju pa bistveno – kako vse te aktivnosti, ki jih starostniki izvajajo v okviru vseživljenjskega učenja v domu za starejše, vplivajo na njihovo kakovost življenja.

Slika 1. Vpliv družine na vključevanje anketiranih starostnikov v vseživljenjsko učenje v domu za starejše

Iz odgovorov je razvidno, da se družina anketiranih najbolj pogosto odziva na vseživljenjsko učenje tako, da starostnike »spodbuja pri vključevanju« v vseživljenjsko učenje ($M = 3,09$, $SD = 1,269$).

»Motiviranje za vseživljenjsko učenje« s strani družine so anketirani ocenili z ($M = 2,96$, $SD = 1,267$). Da se »sorodniki aktivno vključujejo z anketiranim v vseživljenjsko učenje« so ocenili anketirani z ($M = 2,46$, $SD = 1,307$). »Pomoč z različnimi artikli za izvajanje aktivnosti v vseživljenjskem učenju« so anketirani ocenili z ($M = 1,67$, $SD = 1,011$), »pritegnitev prijateljev in znancev svojcev za aktivnosti« pri vseživljenjskem učenju v domu za starejše pa so ocenili z ($M = 1,66$, $SD = 1,084$). »Promocijo aktivnosti v vseživljenjskem učenju s strani svojcev oziroma družine« so ocenili z ($M = 1,43$, $SD = 0,851$).

Najbolj poredko so starostniki ($M = 1,36$, $SD = 0,786$) navedli, da se družina odziva na vseživljenjsko učenje tako, da »išče sponzorje za izvajanje aktivnosti. Iz rezultatov lahko ugotovimo, da starostnike njihovi družinski člani (otroci in vnuki), kakor tudi ostali svojci spodbujajo k vseživljenjskemu učenju in jim pri tem pomagajo (neposredno sodelovanje pri aktivnostih, iskanje pripomočkov za izvajanje aktivnost vseživljenjskega učenja).

Ob tem vprašanju moramo posebej poudariti tudi to, da nekaj starostnikov (46 od 390) nanj ni želelo odgovarjati zaradi osebnega nezadovoljstva ob dejstvu, da so »morali« v dom za starejše. Veliko starostnikov se ob preselitvi v dom za starejše odtuji od lastne družine (družinski člani npr. ne prihajajo na obiske) in svojcev (lahko tudi obratno), saj jih neposredno označujejo za krivce, ki so od njih »zahtevali«, da sprejmejo odločitev za preselitev v dom za starejše. Prav zaradi takšnega odziva starostnikov, ki smo ga zaznali tudi mi, Mali (2008, str. 223–231) predlaga, da bi bilo dobro vzpostaviti postopen prehod v domsko življenje in da je smiselno pozornost usmeriti na pripravo starostnikov na življenje v domu za starejše. S pripravami na odhod v dom bi zagotovo zmanjšali strah, ki ga stanovalci občutijo v prvem obdobju vstopa v dom. Strahu jih poskušajo rešiti s pomočjo pozitivne izkušnje v začetnem obdobju zaposleni v domu, ali pa se opirajo na lastno socialno mrežo.

V raziskavi smo si zastavili hipotezo H1, s katero smo ugotavljali vpliv družine na vključevanje starostnikov v vseživljenjsko učenje v domovih za starejše.

Ob odločitvi starostnika, da se preseli iz primarnega okolja (od doma in družine) v sekundarno okolje (dom za starejše), se pojavlja veliko vprašanj, med drugimi tudi ta: ali se sami odločijo za odhod v dom za starejše, kakšen je stik svojcev s starostniki, ko so v domu za starejše, kakšna je moralna odgovornost otrok do staršev in njihova pomoč, ko se le-ti znajdejo v stiski. Ob tem so se nam porajala tudi vprašanja v zvezi z vključevanjem družine in njenim vplivom na vključevanje starostnikov v vseživljenjsko učenje. Predvidevali smo, da družina pomembno vpliva na življenjski slog anketiranih starostnikov pri njihovem vključevanju v vseživljenjsko učenje.

Za preverjanje hipoteze H1 smo uporabili multiplo linearno regresijo. Pri tem je bila odvisna spremenljivka:

- pogostost vključevanja anketiranih v vseživljenjsko učenje (V9).
- Neodvisne spremenljivke pa:
- Posredna spodbuda pri vključevanju anketiranih v vseživljenjsko učenje (faktor 1).
- Neposredne spodbude, motivacija in aktivno vključevanje družine anketiranih v vseživljenjsko učenje (faktor 2).
- Televizija, družabne igre, časopisi in revije (faktor 1).
- Plesna in gledališka skupina ter ročna dela (faktor 2).
- Klepet z znanci, pevski zbor in internet (faktor 3).

Tabela 4. Povzetek modela in analiza variance vpliva družine na življenjski slog anketiranih starostnikov pri vključevanju v vseživljenjsko učenje v domovih za starejše

Povzetek modela	
R	0,503
R ²	0,253
Prilagojen R ²	0,243
ANOVA	
F	25,928
p	0,000

Povzetek modela nam prikazuje, da lahko z napovedanimi neodvisnimi spremenljivkami pojasnimo 25,3 % variabilnosti odvisne spremenljivke pogostost vključevanja starostnikov v vseživljenjsko učenje. Vrednost multiplega korelacijskega koeficienta R znaša 0,503, iz česar izhaja, da lahko ocenjujemo, da je povezanost odvisne spremenljivke z neodvisnimi spremenljivkami srednje močna in pozitivna.

Analiza variance nam prikazuje, da znaša vrednost signifikance 0,000, iz česar izhaja, da je model kot celota statistično značilen, kar po Šifrer in Bren idr. (2011) pomeni, da lahko z majhno stopnjo statističnega tveganja zavrnilo ničelno domnevo, da so vsi regresijski koeficienti enaki 0.

Tabela 5. Koeficient regresijskega modela spremenljivk vpliva družine na življenjski slog anketiranih starostnikov pri vključevanju v vseživljenjsko učenje v domovih za starejše

	Koeficienti		
	B	t	p
Konstanta	0,510	2,529	0,012
Posredna spodbuda pri vključevanju v vseživljenjsko učenje (faktor 1)	0,111	1,709	0,088
Neposredne spodbude, motivacija in aktivno vključevanje družine v vseživljenjsko učenje (faktor 2)	0,037	0,822	0,412
Televizija, družabne igre, časopisi in revije	0,134	2,562	0,011
Plesna in gledališka skupina ter ročna dela	0,360	5,575	0,000
Klepet z znanci, pevski zbor in internet	0,274	4,186	0,000

Na podlagi izvedene multiple linearne regresije ugotavljamo, da so vsi regresijski koeficienti pozitivni, kar pomeni, da se z njihovim povečanjem poveča tudi vrednost odvisne spremenljivke.

Na vključevanje starostnikov v vseživljenjsko učenje v domu za starejše imajo najmočnejši vpliv plesna in gledališka skupina ter ročna dela, najšibkejši vpliv pa gledanje televizije, igranje družabnih iger ter branje časopisov in revij.

Na pogostost vključevanje starostnikov v vseživljenjsko učenje pa ne vplivajo dejavniki:

- posredna spodbuda pri vključevanju v vseživljenjsko učenje (faktor 1);
- neposredne spodbude, motivacija in aktivno vključevanje družine v vseživljenjsko učenje (faktor 2).

5 Razprava

Hipotezo 1, s katero smo predvidevali, da družina anketiranih pomembno vpliva na življenjski slog anketiranih starostnikov pri njihovem vključevanju v vseživljenjsko učenje – je *zavrnjena*, saj je družina med tistimi dejavniki, ki nimajo statistično značilnega vpliva na pogostost vključevanja v vseživljenjsko učenje v domu. To pa seveda ne pomeni, da družina nima (zelo) pomembnega vpliva na življenjski slog starostnikov, ki so se preselili iz primarnega (dom, družina) v sekundarno (dom za starejše) okolje.

Možnih razlag je lahko več, npr.: samostojno odločanje starostnikov o vključevanju v vseživljenjsko učenje, zanimivost aktivnosti (program), pogoji za izvajanje le-teh (prostor, čas), kdo je vključen v te aktivnosti (prijatelji, znanci v domu za starejše), finančne zmožnosti (plačljive ali brezplačne). S strani svojcev je iskati vzrok v premalo časa (služba, lastna družina), nezainteresiranost, neznanje svojcev oziroma mnenje, da

starostniki ne potrebujejo njihove pomoči. Starostniki so navedli, da predstavlja že njihova neposredna spodbuda motivacijo. Ker svojci (družina) niso aktivno prisotni in ne pripomorejo pri neposrednem izvajanju vseživljenjskega učenja starostnikov v domu za starejše, bi bilo treba bolj dosledno slediti ciljem, nalogam ali strategijam na področju družinske politike, ki navajajo (Strategija varstva starejših do 2010, 2006). da je družinam potrebno priskrbeti primerno usposabljanje za sodelovanje pri učenju s starostniki doma in tudi v domovih za starejše. Menimo, da je to ena od nalog vodstev domov za starejših pri aktiviranju družine (svojcev) pri vključevanju v vseživljenjsko učenje starostnikov v domovih za starejše.

V prid naši ugotovitvi govori tudi Vogrinčič Čačinovič (2010, str. 287), ki ugotavlja, da se »vsaka družina sooči s starostjo in staranjem starostnikov ter to opravi na svoj, edinstven način. V večini družin to ni »delovna tema«, kot bi rekli v socialnem delu. Potrebujemo novo razumevanje, dogovarjanje in skupno iskanje dobrih sprememb, vendar se ne organiziramo tako, da bi zmogli več razvidnosti in nove, drugačne, odgovornosti. Prej bi rekli, da mladi in stari, pa oni vmes, »zdrknemo« v starost ali soočenje z njo. Potrebujemo postanek, da bi se razgledali in dopolnili, spremenili sestavljanko svojega življenja. Vogrinčič Čačinovič navaja tudi M. C. Batesona (1990), ki pravi, da je življenje podobno sestavljenki; na voljo imamo nešteto kosov, da vedno znova sestavimo tiste, ki jih potrebujemo, tako kot jih potrebujemo – in z ljudmi, s katerimi živimo. Prispodoba spodbuja in opogumlja za postanek v sedanjosti vseh generacij ene družine, da bi se naloge lotili skupaj. Staranje je lahko skupen družinski projekt. Potrebno je več uporabnega znanja o družini in pogosto tudi strokovno pomoč socialnega dela, da bi se lahko začel delovni dogovor.« (Bateson, 1990)

Vse navedeno bo pripomoglo, da bodo starostniki ob prehodu iz primarnega (družinskega) okolja v sekundarno (dom za starejše) doželi zelo pomembno dejstvo: družina in svojci so in ostajajo njihovi najbližji, ki jih razumejo, podpirajo in spremljajo njihovo staranje. Četudi starostniki niso želeli v dom za starejše, so razlogi za to v življenju svojcev (otrok), ki ne zmorejo (zaradi delovnih in svojih družinskih obveznosti) tako dobro poskrbeti zanje, kot jim je to na voljo v domovih za starejše, vključujoč bivanje, zdravstveno oskrbo, prehrano in konec koncev tudi vseživljenjsko učenje.

Ugotavljamo, da je družina med tistimi dejavniki, ki nimajo statistično značilnega vpliva na pogostost vključevanja v vseživljenjsko učenje v domu. Možnih razlag za to je lahko več, npr.: samostojno odločanje starostnikov o vključevanju v vseživljenjsko učenje, zanimivost aktivnosti (program), pogoji za izvajanje le-teh (prostor, čas), kdo je vključen v te aktivnosti (prijatelji, znanci v domu za starejše), finančne zmožnosti (plačljive ali brezplačne). S strani svojcev je iskati vzrok v premalo časa (služba, lastna družina), nezainteresiranosti, neznanju oziroma v mnenju, da starostniki ne potrebujejo njihove pomoči. Ker svojci (družina) niso aktivno prisotni in ne pripomorejo pri

neposrednem izvajanju vseživljenjskega učenja starostnikov v domu za starejše, bi bilo treba bolj dosledno slediti ciljem, nalogam ali strategijam na področju družinske politike, ki navajajo, da je družinam potrebno priskrbeti primerno usposabljanje za sodelovanje pri učenju s starostniki doma in tudi v domovih za starejše.

Ocenjujemo, da je to ena od nalog vodstev domov za starejše pri aktiviranju družine (svojcev) pri vključevanju v vseživljenjsko učenje starostnikov v domovih za starejše. Staranje je lahko skupen družinski projekt, za kar je potrebno več uporabnega znanja o družini in pogosto tudi strokovno pomoč socialnega dela. To bi pripomoglo k temu, da bi starostniki ob prehodu iz primarnega (družinskega) okolja v sekundarno (dom za starejše) doželi zelo pomembno dejstvo: družina in svojci so in ostajajo njihovi najbližji, ki jih razumejo, podpirajo in spremljajo njihovo staranje. Četudi starostniki niso želeli v dom za starejše, so razlogi za to v življenju svojcev (otrok), ki ne zmorejo (zaradi delovnih in svojih družinskih obveznosti) tako dobro poskrbeti zanje, kot jim je to na voljo v domovih za starejše, vključujoč bivanje, zdravstveno oskrbo, prehrano in konec koncev tudi vseživljenjsko učenje.

6 Zaključek

Na osnovi raziskav ugotavljamo, da je družina med tistimi dejavniki, ki nimajo statistično značilnega vpliva na pogostost vključevanja v vseživljenjsko učenje v domu, ker so anketirani pri odgovorih na vprašanje, na kakšen način družina vpliva na njihovo vključevanje v vseživljenjsko učenje, navedli, da je vpliv majhen (povprečje 1,94 od 5). To se kaže tudi v podatku, da nekateri starostniki (46 letnih) na vprašanje niso želeli odgovorjati zaradi osebnega nezadovoljstva ob dejstvu, da so »morali« v dom za starejše. Veliko se jih ob preselitvi v dom za starejše zato odtuji od lastne družine in svojcev (npr. svojci ne prihajajo na obisk), lahko tudi nasprotno, saj jih starostniki neposredno označujejo za krivce, ki so od njih »zahtevali«, da sprejmejo odločitev za preselitev v dom za starejše. Staranje naj bo skupen družinski projekt, za kar je potrebno več uporabnega znanja o družini in pogosto tudi strokovno pomoč socialnega dela.

Izvedena raziskava bo pripomogla domovom za starejše, da bodo še bolj aktivno vključevali družino (svojce) v aktivnosti vseživljenjskega učenja v institucionalni oskrbi.

Raziskava je celostni prispevek k izboljšanju življenjskih pogojev starostnikov v družbi nasploh, v domovih za starejše kakor tudi v drugih oblikah izveninstitucionalne oskrbe.

Raziskava je prva tovrstna na področju ugotavljanja pomena vseživljenjskega učenja starostnikov v domovih za starejše.

Pri raziskavi smo se omejili zgolj na domove za starejše v Pomurju. V nadaljnjem raziskovanju bi jo lahko razširili na celotno populacijo starostnikov v Sloveniji in jo primerjali s pomenom vseživljenjskega učenja v drugih državah Evropske unije.

Predlagamo, da se svojci (otroci) ob vseh svojih obveznostih, ki jih imajo v svojem življenju (služba, skrb za lastno družino), pomagajo starostnikom ob psiholoških (spodbuda, razumevanje) in materialnih (plačilo, delno plačilo bivanja v domovih za starejše) tudi pri vključevanju v vse oblike prostočasnih dejavnosti, ki jih organizirajo v domovih za starejše in so jih pripravljene starostniki obiskovati. Pri tem moramo upoštevati njihove želje, zainteresiranost, potrebe idr., kakor tudi nekatere situacijske ovire, ki se jim pri tem postavljajo na pot.

Otroci so tisti, ki ob tem, da so bili deležni pomoči svojih staršev, skladno z zakonom, da »staršem priskrbijo ustrezno pomoč, če je sami ne morejo zagotoviti.

Reference

1. Bateson, M. C. (1990). *Composing a Life*. New York: Penguin, Plume.
2. Cvahte, B. (2011). *Pravice starejših kot ogledalo družbe*. Pridobljeno na http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/bilten/biletten-starejsi_NETsmall.pdf.
3. Goriup, J. in Lahe, L. (2018). *Poglavja iz socialne gerontologije*. Maribor: Alma Mater Europae University Press.
4. Hojnik-Zupanc, I. (1999). *Samostojnost starega človeka v družbeno – prostorskem kontekstu*; Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Hojnik-Zupanc, I. (2013). *Urnovešeno staranje je lahko omama*. Pridobljeno na http://www.siol.net/slovenija/2013/10/tudi_aktivna_starost_je_o_mama.aspx.
6. Macuh, B. (2017). *Življenjski slog starostnikov v domovih za starejše*. Maribor: Kulturni center, Frontier.
7. Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
8. Ramovš, J. (2014). *Življenjska obdobja. Kakovostna starost*; 17(1).
9. *Strategija. Strategija varstva starejših do 2010*. (2006). Pridobljeno na http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/du_komentari_pdf/strategija_varstva_starejsih_splet041006.pdf.
10. Šifrer, J., Bren, M., Kogovšek, T. in M., Mitar (2011). *SPSS – multivariatne metode v varstvoslovju*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
11. Vogrinčič Čačinovič, G. (2010). *Družina in star človek*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. *Letnik 39, 4/5, 287 p.*
12. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 2004*. (2017). Pridobljeno na <http://www.uradnolist.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093>.

Dr. Bojan Macuh je prof. soc. in slov. Doktorski študij je zaključil na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, pred tem pa magistrski študij sociologije na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Od leta 2009 je predavatelj na Fakulteti za poslovne in komercialne vede v Celju, kjer predava sociologijo in psihologijo in etiko. Na Gea College v Ljubljani predava od leta 2013, in sicer poslovno etiko in organizacijsko kulturo, medtem ko na Višji šoli za kozmetiko in velnes predava predmet čustvena inteligenca in osebnostni razvoj. V več kot 30 letih pedagoškega dela je avtor/soavtor znanstvenih in strokovnih monografij, učbenikov ter več znanstvenih, strokovnih in poljudnih člankov. Sodeloval je na več mednarodnih znanstvenih konferencah. Hkrati je avtor tudi več leposlovnih del za odrasle, mladino in otroke.

Dr. Jurka Lepičnik Vodopivec je redna profesorica in znanstvena svetnica za področje pedagogike na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Njeno strokovno in znanstveno delo se osredotoča na proučevanje komunikacije, izobraževanja za trajnostno prihodnost in medijske študije. V zadnjem času je ukvarjala s proučevanjem kompetenc in profesionalnim razvojem vzgojiteljev. Na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem predava na dodiplomskem, podiplomskem in doktorskem študiju. Je članica Strokovnega sveta za splošno izobraževanje Republike Slovenije. Opus njenega dela predstavlja več kot sto prispevkov objavljenih doma in v tujini. Leta 2013 je prejela nagrado za pedagoško odličnost Univerze na Primorskem. Leta 2015 pa je prejela Zlato plaketo Univerze na Primorskem za posebej velik doprinos k razvoju znanstvenega in pedagoškega dela na UP ter za prispevek h krepitvi ugleda in prepoznavnosti UP.

Abstract

Impact of Family on Lifelong Learning of Older People in Retirement Homes

Research question: How family influence lifelong learning of older people in retirement homes?

Purpose: The future of family and family relations, which include also older persons will be characterised by decreasing impact of kinship and increasing influence of friendship. The purpose of the thesis is confirmation of family orientation to fulfil needs of individuals for love, activities, care, friendship, support and safety in the changes which take place in individual and family life of older people, as well as in their lifelong learning.

Results: It is established, that one of the tasks of retirement home management is activation of family (relatives) with regard to engagement of older people in lifelong learning in the retirement home. Ageing should be a joint family project, what demands more useful knowledge in a field of family, and often also a professional help of social work experts.

Organisation: Performed study will help retirement home management to encourage even more intense engagement of families (relatives) in lifelong learning activities of older people in institutional care.

Society: The thesis and study will contribute to improvement of living conditions of older people in the society in general, in retirement homes, as well as noninstitutional care in a sphere of lifelong learning.

Originality: It is the first study of this kind in a field of establishing meaning of lifelong learning of older people in retirement homes.

Limitations/further research: The study was limited only to retirement homes in Pomurje region. Further research could examine the total population of older people in Slovenia and make a comparison to the meaning of lifelong learning of older people in other member states of the European Union.

Key words: old age, ageing, family, home for the elderly, life-long learning.

Copyright (c) Bojan MACUH, Jurka LEPIČNIK VODOPIVEC

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.